

Nema dela bez domaćina. Može biti posla i rada ali dela nema. Jer jedno je rad, rabota, a drugo je delo. Rad je napor i robovanje materiji, a delo je blagoslov i uteha stvaralaštva. Rad je kao cvet, a delo je plod. Koliko je rada i rabote bez ploda?! I zato domaćinski narod ne pada u ekstazu pred radom, ali uživa u delu.

I zato je za domaćina naš narod: u vaseljeni, u državi i u domu. Otuda mu nikakvo mudrovanje ljudsko ne može pokolebati veru u Boga. Gleda on sva prečudna dela oko sebe i, ako hoćeš da osetiš bič njegovog potsmeha, pokušaj da mu dokažeš da su tolika dela nastala slučajem ili sama od sebe, bez poretka domaćinskog i bez domaćina.

Otuda je narod za Kralja u državi, ni za tiranina, ni za lutku, već domaćina. Ne možeš ti učiniti svojim mudrovanjem da se on poplaši Kralja i njegove vlasti, jer se on plaši, iznad svega, društva ljudskog bez vlasti, ili, što je još gore, društva sa više vlasti ili mnogonačalija. On je za jednonačalije, jer domaćinski gleda na državu.

Otuda je za domaćina u domu svome. Zna on – domaćinski narod naš, da domaćin prvi rani i poslednji leže, a kad svi spavaju on bdi u postelji. Drugi sigurno više rade, ali on stvara. Kad dela nije bilo, kad niko o njemu nije ni sanjao, ono je zasijalo u njegovoj svesti kao misao, kao iskra u tami, i pre nego što su drugi uzeli da rade rukama i nogama, on je grejao dušom svojom onu misao, činio da ona raste, ljubio je i ljubavljao je vajao, pa kad je ona dobila punoću uzrasta, rađao je i predavao drugima da je pred njegovim očima i pod njegovim staranjem, a po njegovom uputstvu, obrađuju, da bi se u delo ovaplotila.

Narodna zajednica shvaćena u svojoj večnosti, ne kao danas živeće pokolenje, već kao beskrajni niz pokolenja iz davne prošlosti do nesagledive budućnosti je iznad nas, iznad jedinke, iznad delova, staleža, pokrajina, pa i pokolenja. Svi naši posebni interesi pred njenim interesima moraju ustuknuti.

Samo kukavički narod ne sme istini u oči da pogleda. Samo narod koji ne sme istinu da vidi, zavlaci kao noj svoju glavu u pesak, beži u carstvo laži i živi u ovom. Razume se da se takav narod stalno sukobljavao sa stvarnim životom, jer ne gleda stvari kakve jesu, već živi u samoobmani da su stvari oko njega onakve kakve bi on hteo da su. Takav je narod upućen na put svoje nesreće, sloma, pa, možda, i smrti.